

- BINNENLAND **Geen CO₂-opslag in Barendrecht. Geen windmolens bij Urk?** PAGINA 4
- ECONOMIE **Zoveel mogelijk ziekenhuizen behouden is niet hoogste doel** PAGINA 5
- BUITENLAND **Tatoeages tegen verdergaande islamisering in Turkije** PAGINA 7
- BINNENLAND **Te weinig aandacht voor ontkalking, meer botbreuken** PAGINA 11

NL
REDACTIE BINNENLAND
nd.nl/binnenland

Fors aantal misstanden ouderenzorg

► DEN HAAG
BIJ ABVAKABO FNV ZIJN RUIM VEERTIG MELDINGEN BINNENGEKOMEN VAN MISSTANDEN IN DE OUDERENZORG. VERPLEGENDEN EN VERZORGENDEN SLAAN ALARM VANWEGE DE EXTREEM HOGE WERKDRUK EN HET TEKORT AAN GEDIPLOMEERD PERSONEEL, WAARDOOR ZE NIET LANGER AAN DE MINIMUMEISEN VOOR VEILIGE ZORG KUNNEN VOLDOEN.

Het meldpunt 'onverantwoorde zorg', dat de vakbond eind augustus heeft opgesteld, wordt overspoeld door klachten van zorgverleners, zegt bestuurder Fred Seifert. 'In sommige gevallen was de brand zo hevig dat we onmiddellijk in actie moesten komen.' Een verpleegkundige meldt dat de veiligheid van de bewoners in haar verpleeghuis in gevaar komt doordat ze avond aan avond op de afdeling staat met één ongediplomeerde, tijdelijke kracht. 'Ik heb al vaak meegemaakt dat bewoners vallen omdat zo'n uitzendkracht niet met tilliften kan omgaan... Vreselijk. Mijn collega heeft vorige week verkeerde insuline ingespoten, gewoon door de werkdruk', schrijft ze. Een vrouw die al twintig jaar in de zorg werkt, noemt het 'ronduit schandelijk' hoe er met de ouderen in haar verpleeghuis wordt omgegaan. Incontinentie bewoners krijgen er nog maar twee schone luiers per dag.

►► zie ook pagina 18

REDACTIE BINNENLAND
nd.nl/binnenland

'VERTRAGING NS KAN SOMS NIET ANDERS'

► UTRECHT
"Vanwege herfstweer mogelijk vertraging in het hele land door gladde sporen", was gisteren te lezen op de informatieborden van de NS. De intercom op station Utrecht Centraal draaide overuren. Reizigers tuurden naar het grote blauwe reisinformatiebord dat vertragingen toont van vijf tot vijftien minuten. Prorail en NS waarschuwden reizigers de voorbije dagen al dat sporen glad kunnen worden door het herfstweer. Vooral in bosrijke gebieden, zoals de Veluwe, blies de harde wind in korte tijd hopen blad het spoor op. Samen met vocht en oliesteren, maken de blaadjes de rails glibberig. Spoorbeheerder Prorail laat al enkele weken speciale treinen rijden die uit voorzorg gel met ijzervijzel op de rails spuiten die het spoor stroever maakt. Vooral bij stations en op stukken waar treinen omhoog moeten rijden wordt de gel aangebracht. Toch heeft dat bij extreme gladheid zoals de voorbije dagen, te weinig effect. 'Dan zijn vertragingen onvermijdelijk', meent NS.

NL

BEELD ANP / ROBIN UTRECHT

De Oriënt Express staat gereed op het Centraal Station van Amsterdam. De wereldberoemde trein vertrok gisteren voor het eerst in de geschiedenis vanuit Amsterdam. De trein gaat naar Venetië, een reis van een nacht en een dag. De Oriënt Express was bijna een eeuw lang het favoriete vervoermiddel van de rijken en reed tussen 1883 en 1977 van Londen, via Parijs naar het Turkse Istanbul. Een paar jaar geleden is deze extreem luxe trein gerestaureerd in de oorspronkelijke stijl.

NL

AALDERT VAN SOEST nd.nl/binnenland

Behoeft om te praten met overleden geliefden groeit

...Steeds vaker geven Nederlanders uiting aan hun behoefte nog iets te zeggen, te schrijven aan overledenen.

...Dok in de harten van christenen leeft die wens, denkt onderzoeker Thomas Quartier.

► NIJMEGEN

In de rooms-katholieke traditie werd dinsdag Allerzielen gevierd, de dag waarop de overledenen worden herdacht. En over twee weken – op de laatste zondag van het kerkelijk jaar – zullen in veel protestantse gemeenten de namen worden genoemd van degenen die het afgelopen jaar stierven. Zowel in de katholieke als protestantse traditie ligt daarbij de nadruk op het herdenken, maar is het niet gebruikelijk overledenen rechtstreeks aan te spreken.

Toch leeft die wens wel in de hoofden en harten van veel gelovigen', stelt Thomas Quartier. Hij is docent rituele

studies aan de Radboud Universiteit in Nijmegen en deed onder meer onderzoek naar christelijke uitvaartliturgieën. Volgens Quartier vindt in het herdenken van de doden een verschuiving plaats. 'Er komen steeds meer rituelen waarbij de doden zelf de geadresseerde zijn. Uit onderzoek dat wij doen, horen we steeds vaker van mensen dat ze nog een brief of mail willen sturen. Of ze richten een website in waarop mensen nog iets kunnen zeggen tegen een overledene.'

begraafplaats

Op de gemeentelijke begraafplaats De Nieuwe Ooster in Amsterdam wordt jaarlijks rond Allerzielen een herdenkingsritueel gehouden. In vijf jaar tijd is het aantal bezoekers toegenomen van vijfhonderd tot meer dan zesduizend, zegt Carla van der Elst van De Nieuwe Ooster. Dit jaar kon de bijeenkomst vanwege een verbouwing niet doorgaan, maar

vorig jaar was het thema 'Wat ik je nog wil zeggen'. Op de begraafplaats werd een brievenbus geplaatst met engelenvleugels, waarin mensen een kaart of brief aan hun dierbare konden posten. Er kwamen bijna duizend kaarten binnen. Ook van een 'telefoonlijn te heaven' maakten velen gebruik. Er werden heel concrete berichten ingesproken, zegt Van der Elst van De Nieuwe Ooster. 'Bijvoorbeeld van mensen die aan hun overledene vertelden dat ze in die file stonden, maar al vlakbij waren. "Ik ben zo bij je", vertelden ze dan.'

'klaagmuur'

Die brievenbus was niet permanent, maar op andere manieren wordt dezelfde behoefte zichtbaar. Soms staat er een brievenbus bij een graf. Of er liggen geplastificeerde briefjes. De Amsterdamse begraafplaats De Nieuwe Ooster overweegt een soort 'klaagmuur' in te richten, waar nabestaanden een berichtje in kunnen stoppen. Woordvoerder Van der Elst van de begraafplaats denkt niet dat de behoefte om nog iets te zeggen tegen overledenen nieuw is. 'Maar doordat je rituelen aanbiedt, beseffen mensen dat dit niet vreemd is. Het is een gedeelde behoefte.'

►► vervolg op pagina 9: kerk moet ruimte geven aan contact met overledene

NL
REDACTIE BINNENLAND
nd.nl/binnenland

'Bezuinig met omroepfusie'

► HILVERSUM
OMROEPVERENIGINGEN WILLEN FUSEREN OM ZO TEGEMOET TE KOMEN AAN DE BEZUINIGINGSWENSEN VAN DE OVERHEID.

De omroepverenigingen streven naar zeven tot acht samenwerkingsverbanden. Maar meer dan vijftig miljoen euro aan besparingen levert dat niet op, zeggen de omroepbazen in een alternatief bezuinigingsplan. Het plan is deze week door de omroepdirecties en de Nederlandse Publieke Omroep (NPO) aangeboden en besproken met minister Marja van Bijsterveldt (OCW). In het regeerakkoord is opgenomen dat de publieke omroep 20 miljoen euro moet snoeien, een kwart van het huidige omroepbudget.

De omroepen bekijken in hoeverre ze huisvesting, studio's en personeels- en organisatiekosten kunnen delen. De KRO en NCRV zouden willen samenwerken, evenals Vara en BNN.

Volgens directeur Joop Dalmeijer van de onlangs gefuseerde NTR (NPS, Teleac en RVU) is het schrappen van Nederland 3 geen optie. 'Dan bespaar je op papier misschien tweehonderd miljoen, maar ben je ook nog eens zeventig miljoen euro aan reclame-inkomsten van de Ster kwijt.' <

Het is nog maar de vraag waar de angst voor de islam ten diepste vandaan komt

COMMENTAAR OP 13

WILLEKE
nd.nl/cartoons

advertenties

Van Dam, Van Dam & Verkade B.V.
beleggingen in onroerende zaken
uw spaargeld in veilige handen
Herengracht 74, 1015 BR Amsterdam
www.vandamvdamverkade.com

‘Kerk moet ruimte geven aan contact met overledene’

►► [vervolg van pagina 1](#)

Onderzoeker Quartier van de Radboud Universiteit Nijmegen vergelijkt de nieuwe rituelen met culturen waarin voorouderverering een belangrijke rol speelt. In christelijke liturgieën is daar weinig ruimte voor, legt hij uit. ‘Toch is het maar de vraag of in het christendom geen ruimte is voor communiceren met voorouders’, zegt hij. ‘Veel gelovigen die wij spreken verbinden de behoefte om iets te zeggen tegen een overledene namelijk met het geloof in de verrijzenis.’

Gerard den Hertog, hoogleraar ethiek aan de Theologische Universiteit Apeldoorn, schetst twee uitersten. ‘Aan de ene kant zijn er mensen die vinden dat contact met de doden totaal niet mogelijk is, omdat de doden niet meer bestaan. Dood is dood. Het andere uiterste is dat je daadwerkelijk contact hebt met de overledenen. De christelijke opvatting bevindt zich daar

tussenin. Als je gelooft dat een geliefde in Christus geborgen is, dan weet je dat hij er op een bepaalde manier nog is. Maar in het Bijbelboek Leviticus staat dat je de geesten van de doden niet mag zoeken.’

op welke manier

Het maakt volgens de Apeldoornse ethiekhoogleraar Den Hertog verschil op welke manier je iets zegt tegen overledenen. ‘Ik sta ook wel eens stil voor de foto van mijn vader, kijk hem dan in zijn ogen, en bedenk dat ik nog wel eens iets met hem zou willen bespreken. Maar ik heb daarbij niet de bedoeling hem ook echt met woorden te bereiken.’

Quartier bepleit dat de kerken ruimte geven aan gelovigen die behoefte hebben om iets te zeggen tegen overledenen, zonder hun theologische opvattingen op te geven. ‘Desnoods maak je duidelijk dat het gaat om symbolische communicatie.’ <

ALLERZIELEN ALOM

De behoefte aan rituelen om doden te herdenken groeit. Enkele jaren geleden ontstond daarom Allerzielen Alom, een Initiatief dat de rooms-katholieke traditie nieuw leven inblaast, maar niet is gebonden aan een religie. Tussen half oktober en half november organiseert Allerzielen Alom herdenkingsbijeenkomsten, waarbij gebruik wordt gemaakt van kunst. ‘We plaatsen kunstvormen tussen de mensen en de overledenen. Daardoor gaan nabestaanden sneller verhalen vertellen over geliefden’, zegt Initiatiefnemer Ida van der Lee. Ze startte het

Initiatief, omdat de samenleving buiten religies om hiervoor onvoldoende handvatten en rituelen bood. Volgens ethicus Gerard den Hertog is er sprake van een trendbreuk, die eenvoudig te verklaren is. ‘In de jaren zestig en zeventig kon je – ook in de kerk – nauwelijks over het hiernamaals spreken. Het ging alleen over een betere wereld hier en nu. Die ontkenning van een leven na de dood roept nu juist de vraag op naar rituelen om overledenen te herdenken.’